

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГНОСЕОЛОГІЯ І ЕПІСТЕМОЛОГІЯ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ **перший (бакалавр)** _____
галузь знань _____ **03 Гуманітарні науки** _____
(шифр і назва)
спеціальність _____ **033 Філософія** _____
(шифр і назва)
освітньо-професійна програма **Філософія**
(шифр і назва)
вид дисципліни _____ **обов'язкова** _____
(обов'язкова / за вибором)
факультет _____ **філософський** _____

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету

“21” червня 2024 року, протокол № 11

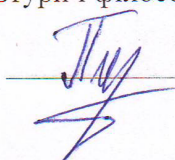
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: канд. філософ. наук, доцент кафедри теорії культури і філософії науки Білецький І.П.

Програму схвалено на засіданні кафедри на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського факультету

Протокол від “ 17 ” червня 2024 року № 11

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

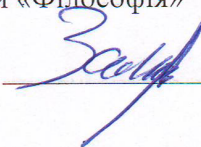
(підпис)

Дмитрій ПЕТРЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Філософія»

Гарант освітньо-професійної програми «Філософія»

Наталія ЗАГУРСЬКА

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол від “ 21 ” червня 2024 року № 11

Голова методичної комісії філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Гносеологія і епістемологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму 03 – Гуманітарні науки

спеціальності 033 - Філософія

освітньої програми Філософії

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є з ознайомлення студентів з предметом й особливостями теорії пізнання, її розвитку та сучасних досягнень

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

ознайомлення з науковим інструментарієм епістемології, навчити оцінювати гуманітарні й природничі теорії та концепції на предмет їх істинності й адекватності;

навчити виділяти аргументи за- і проти- тих чи інших положень, тверджень, припущень; аналізувати критерії істинності та характер пізнавального процесу

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	-й
Семестр	
4-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
56 год.	год.
Індивідуальні завдання (в т.ч.)	
20 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

– знання традиційних і актуальних проблем гносеології.

- знання основних філософських концепцій, базових категорій, понять філософії;
- знання про основні категорії й поняття сучасної теорії пізнання, основні епістемологічні здобутки сучасної філософії;
- здатність використовувати знання, уміння і практичні навички в галузі філософії при проведенні наукових досліджень;
- здатність виділяти аргументи за- і проти- тих чи інших положень, тверджень, припущень;
- здатність аналізувати критерії істинності та характер пізнавального процесу.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні питання гносеології та епістемології. Розвиток теорій пізнання.

Тема 1. Предмет гносеології й епістемології.

Гносеологія й епістемологія як наука. Проблема співвідношення гносеології й епістемології. Предмет гносеології й епістемології. Зв'язок гносеології (епістемології) з рештою філософських дисциплін, місце гносеології у філософській науці. Основні проблеми гносеології та методи їх вирішення у філософії та інших науках (проблема істини, критеріїв істини, проблема співвідношення суб'єкту й об'єкту, проблема природи реальності, що пізнається, проблема парадоксів у пізнанні). Проблема розподілу і класифікації гносеологічних (епістемологічних) теорій. Реалістичні, ідеалістичні, аналітичні, матеріалістичні, аналітичні, прагматичні, інтуїтивістські, змішані теорії пізнання.

Тема 2. Форми пізнавальної діяльності та їх специфіка.

Різні форми пізнавальної діяльності: наука, релігія, філософія, міф, мистецтво тощо. Міф як перша форма пізнавальної діяльності людини. Гносеологічні особливості міфічної форми пізнання. Специфіка релігійної форми пізнання. Наука й філософія та їх гносеологічні особливості. Проблема пізнавальної переваги (чи її відсутності) науки над іншими формами пізнавальної діяльності людини. Епістемічний анархізм П.Фейєрабенда. Специфіка філософського пізнання. Пізнавальна функція мистецтва. Проблема художньої правди (істини).

Тема 3. Розвиток теорій пізнання до XX ст.

Античні теорії пізнання. Гносеологія піфагорейців, іонійців тощо. Концепція світу істинного буття і світу гадки Парменіда. Гносеологічні аспекти апорій Зенона. Теорія пізнання Платона. Теорія пізнання Арістотеля. Гносеологічні теорії стоїків, скептиків, елеатів, неоплатоників тощо.

Гносеологія епохи середньовіччя й епохи Відродження. Проблема співвідношення віри й розуму, раціонального й емпіричного в середньовічній філософії та філософії доби Відродження. Проблема тлумачення (герменевтика). Гносеологічні передумови виникнення науки у новий час.

Гносеологічні теорії у давній і сучасній східній філософії. Гносеологічні теорії систем н'яя, чарвака, веданти, санкх'ї, міманси, вайшешика, буддизму, джайнізму. Погляди на пізнавальну діяльність у китайській філософії. Теорії пізнання в індійській філософії XX ст.

Теорії пізнання Нового часу. Емпіризм (Бекон), раціоналізм (Декарт), матеріалізм (Гоббс), сенсуалізм (Локк, Берклі, Юм). Метафізика як теорія пізнання (гносеологія І.Канта). Теорії пізнання в німецькій класичній філософії. Теорії пізнання неокантіанців та неогегельянців.

Позитивістські теорії пізнання (О.Конт, Г.Спенсер). Емпіокритицизм (Мах, Авенаріус, принцип економії мислення). Матеріалістичні (в т.ч. марксистська) теорії пізнання. Прагматистські теорії Пірса і Джеймса. Особливості неопозитивістських і поспозитивістських теорій пізнання.

Розділ 2. Проблема суб'єкту й об'єкту пізнавального процесу. Істина та її критерії

Тема 4. Проблема суб'єкту й об'єкту пізнавального процесу.

Суб'єкт й об'єкт пізнання, проблема об'єктивного й суб'єктивного у пізнанні. Визначення і взаємовизначення суб'єкту й об'єкту пізнання. "Основне питання філософії" (різні варіанти) та його гносеологічна інтерпретація. Регресія у ніщо суб'єкта та проблема пізнання суб'єктивного. Об'єктивне пізнання та проблема критеріїв об'єктивності. Матеріальне, ідеальне, реальне, уявне, субстанційне крізь призму об'єктивного й суб'єктивного.

Проблема співвідношення об'єктивного й суб'єктивного в процесі реального пізнання. Безпосереднє й опосередковане знання: взаємоекстраполяція об'єктивного й суб'єктивного в пізнанні.

Тема 5. Інтуїція та аналітизм.

Аналітизм, раціоналізм та раціоналістичні методи пізнання. Проблема дедукції й індукції - логіка як основа раціоналістичного пізнання. Проблема обмеженості суто раціоналістичних підходів у пізнавальній діяльності. Інтуїція й аналіз.

Визначення інтуїції - два основні значення терміну "інтуїція", їх місце й роль у пізнавальному процесі. Проблеми інтуїції як безпосереднього сприйняття. Інтуїція як антитеза аналітизму та її проблеми у пізнанні. Інтуїтивістські теорії пізнання (А.Бергсон та інш.): характер пізнавального процесу, природа реальності, суб'єкт й об'єкт пізнання тощо. Проблема протиставлення інтуїтивізму та аналітизму як протиставлення холізму та елементаризму у пізнавальному процесі.

Тема 6. Проблеми істини та її критеріїв.

Класична (корреспондентська) концепція істини. Проблеми класичної концепції (проблема природи реальності, що пізнається; проблема характеру відповідності; проблема критерію істинності; парадокси). Абсолютна й відносна істини. Проблема пізнавальності. Проблеми характеру реальності, що пізнається, та критерію істинності та очевидності. Феноменологічні концепції істини. Істина як очевидність (Е.Гуссерль) та істина як несокритість (М.Гайдеггер). Онтологічні аспекти істини. Семантична концепція істини. Когерентна концепція істини та її проблеми. Прагматична концепція істини та її проблеми. Агностицизм і скептицизм. Конвенційна концепція. Істина й віра. Релігійні концепції істини: істина й одкровення, істина й просвітління, істина і здоровий глузд.

Тема 7. Неопозитивістські й реалістичні теорії пізнання.

Заперечення метафізики та програма елімінації її елементів з науки. Уявлення про істину, природу факту та антипсихологізм. Контекстуальність істини та концептуально-мовні каркаси. Критика концепції концептуально-мовних каркасів К.Поппером та інш. Проблеми осмисленості та теорії верифікації. Верифікація і фальсифікація. Редукціонізм, феноменалізм, фізикалізм. Логічний атомізм і теорія пізнання Б.Рассела. Критика неопозитивістської теорії пізнання реалістами.

Філософія лінгвістичного аналізу (Л.Вітгенштайн та інш.).

Альтернативи неопозитивізму. Конструкціонізм. Інтуїтивізм. Організмизм. Реалізм і неореалізм. Постпозитивізм.

Тема 8. Прагматистські теорії пізнання.

Три різновиди прагматизму. Емпіричний прагматизм Ч.Пірса і Джеймса. Інструменталістський прагматизм (Д'юї). Контекстуалізм, експерименталізм, функціоналізм. Соціальний контекст. Операціоналізм. Проблеми операціоналізму.

Концептуальний прагматизм (Л'юїс). Особливості концептуального пр-му, погляди Л'юїса на безпосередній досвід, значення й аналітичні судження, концепція підтверджуваності.

"Постпрагматизм" (Рорті).

Тема 9. Особливості природничого пізнання.

Виникнення природничого пізнання і його епістемологічні передумови. Християнська (зокрема протестантська) ідеологія і природниче пізнання Нового часу. Об'єктивність, раціональність, експериментальність. Математика як необхідна передумова наукового пізнання і гносеологічні аспекти її використання. Складові природничого пізнання: поняття, аксіома, постулат, закон, принцип, гіпотеза, теорія, експеримент, мислений експеримент, модель (різні аспекти), верифікація/фальсифікація (гносеологічні аспекти).

Метафізика як передумова природничого пізнання. Культурологічні аспекти природничого пізнання. Сучасне природознавство і релігійні (зокрема неотомістські) теорії пізнання.

Тема 10. Феноменологія і теорія пізнання.

Проблема початку пізнання та її розв'язання у феноменології. Ейдоси й аргіогі та їх роль у пізнанні. Раціоналізм та елімінація психічного. Істина як очевидність в концепції Е.Гуссерля. Феноменологічна редукція та пізнання потоку феноменів свідомості. Проблема соліпсизму та її розв'язання в феноменології Гуссерля. Обрії пізнання.

Феноменологічна філософія М.Гайдеггера. Істина як несокритість буття. Свобода як сутність істини (за Гайдеггером). Екзистенційні моменти феноменологічної теорії пізнання М.Гайдеггера.

Феноменологічна теорія пізнання М.Шелера.

Тема 11. Особливості гуманітарного пізнання.

Специфіка задач гуманітарного знання та гносеологічні аспекти їх розв'язання. Специфіка гуманітарного розуміння. Співвідношення гносеології й епістемології у гуманітарному пізнанні. Герменевтика (екзегетика) як один із основних методів досягнення розуміння у сфері гуманітарного знання. Герменевтичне коло.

Плюралістичність тлумачень і плюралістичність сенсу тексту. Проблема можливості та істинності тлумачення.

Структуралізм та його гносеологічні аспекти.

Тема 12. Постмодерністські теорії пізнання.

Постмодернізм і його різновиди та їх епістемологічні аспекти. Історицизм і заперечення метафізики у пізнавальному процесі.

Постпозитивістські концепції науки й "епістемологічний анархізм" П.Фейерабенда.

"Структура наукових революцій" Т.Куна. Еволюційна теорія пізнання Ст.Тулміна.

Феміністські дослідження та проблема чоловічого і жіночого у пізнавальному процесі.

Епістемологічні аспекти постструктуралізму і деконструктивізму.

Археологія знання (М.Фуко) та культурно-світоглядна обумовленість пізнавального процесу.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		л	п	інд	с/р
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Загальні питання гносеології та епістемології. Розвиток теорій пізнання					
Тема 1. Предмет гносеології (епістемології)	10	2	2		7
Тема 2. Форми пізнавальної діяльності та їх специфіка	10	2	2		7
Тема 3. Розвиток теорій пізнання до ХХ ст.	13	4	4		8
Контроль					2
Разом	33	8	8		22
Розділ 2. Проблема суб'єкту й об'єкту пізнавального процесу. Істина та її критерії					
Тема 4. Проблема суб'єкта й об'єкту пізнавального процесу	8	2	2		5
Тема 5. Інтуїція та аналітизм	8	2	2		5
Тема 6. Проблеми істини та її критеріїв	8	2	2		5
Тема 7. Неопозитивістські теорії пізнання та їх альтернативи	11	4	4		5
Тема 8. Прагматистські теорії пізнання	9	2	2		3
Тема 9. Особливості природничого пізнання	11	4	4		3
Тема 10. Феноменологія і теорія пізнання	8	2	2		3
Тема 11. Особливості гуманітарного пізнання	8	2	2		3

Тема 12. Постмодерністські теорії пізнання	16	4	4		2
Разом	87	24	24		34
Усього годин	120	32	32		56

4. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет гносеології й епістемології	2
2	Форми пізнавальної діяльності та їх специфіка	2
3	Розвиток теорій пізнання до ХХ ст.	4
4	Проблема суб'єкту й об'єкту пізнавального процесу.	2
5.	Інтуїція та аналітизм.	2
6.	Проблеми істини та її критеріїв	2
7.	Неопозитивістські теорії пізнання та їх альтернативи	2
8.	Прагматистські теорії пізнання	2
9.	Особливості природничого пізнання	4
10.	Феноменологія і теорія пізнання	2
11.	Особливості гуманітарного пізнання	2
12.	Постмодерністські концепції знання	4
	Разом	32

5. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет гносеології й епістемології	2
2	Форми пізнавальної діяльності та їх специфіка	2
3	Розвиток теорій пізнання до ХХ ст.	4
4	Проблема суб'єкту й об'єкту пізнавального процесу.	2
5.	Інтуїція та аналітизм.	2
6.	Проблеми істини та її критеріїв	2
7.	Неопозитивістські теорії пізнання та їх альтернативи	2
8.	Прагматистські теорії пізнання	2
9.	Особливості природничого пізнання	4
10.	Феноменологія і теорія пізнання	2

11.	Особливості гуманітарного пізнання	2
12.	Постмодерністські концепції знання	4
	Разом	32

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет гносеології й епістемології	7
2	Форми пізнавальної діяльності та їх специфіка	7
3	Розвиток теорій пізнання до ХХ ст.	8
4	Проблема суб'єкту й об'єкту пізнавального процесу.	5
5.	Інтуїція та аналітизм.	5
6.	Проблеми істини та її критеріїв	5
7.	Неопозитивістські теорії пізнання та їх альтернативи	5
8.	Прагматистські теорії пізнання	3
9.	Особливості природничого пізнання	3
10.	Феноменологія і теорія пізнання	3
11.	Особливості гуманітарного пізнання	3
12.	Постмодерністські концепції знання	2
	Разом	56

7. Методи контролю

Поточний контроль

- Оцінка знань студентів за контрольними програмними питаннями поточної та попередніх тем.
- Оцінка за виконання практичних завдань
- Оцінка за домашню контрольну роботу .

Підсумковий контроль (іспит)

Перевірка розуміння студентами теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатність творчо використовувати накопиченні знання та вміння.

Схема нарахування балів

	Поточний контроль, самостійна робота	Разо	Іспи	Усьог
--	--------------------------------------	------	------	-------

Т.1	Т.2	Т.3	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8	Т.9	Т.10	Т.11	Т.12	м за прак т.	т	о
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	П'ятирівнева шкала оцінювання
100-90	Відмінно
89-70	Добре
69-50	Задовільно
40-0	Незадовільно

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ.

Участь у семінарських заняттях (максимум 60 балів за 12 виступів):

Виступ з доповіддю

5 балів:

- виступ студента побудовано в цілому послідовно та логічно;
- питання висвітлено всебічно та у співставленні з основними точками зору;
- під час виступів студент виявив в цілому знання змісту питання, вільне оперування філософськими термінами;
- відповіді достатньо репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;

3-4 бали:

- виступ студента побудовано в цілому послідовно;
- питання достатньо висвітлено та у співставленні з окремими точками зору;
- під час виступів студент виявив певне знання змісту питання, оперування філософськими термінами;
- відповіді на додаткові питання не є повними, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не завжди точні, мають похибки;

1-2 бали:

- виступ студента побудовано здебільшого стихійно;
- питання недостатньо висвітлено, відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив роздуми про зміст питання, оперування філософськими термінами викликало значні труднощі;
- відповіді розпливчаті та виходять за межі додаткових питання, посилення на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;

0 балів: студент не підготував та не виступив з доповіддю

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ НА ІСПИТІ

3 запитання – 1ше і 2ге оцінюються від 0 до 13, 4ге – від 0 до 14.

За одне запитання:

12 -14 балів:

- студент продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, вільне оперування філософськими категоріями, провів глибокий філософський аналіз означеної проблеми;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з історії філософії культури, основних положень теоретичних першоджерел та рекомендованої літератури;
- відповідь повністю репрезентує певну філософську проблему, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз;
- відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

9- 11 балів:

- студент продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, оперування основними філософськими категоріями, аргументовано виклав означену проблему;
- в цілому висвітлено знання з історії явища, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- відповідь репрезентує певну філософську проблему, але посилення на вітчизняну та іноземну фахову літературу не є достатніми;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;

- відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми;
- відповідь написана грамотно з використанням фахової лексики.

7- 8 балів:

- студент продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми;
- висвітлені знання з історії проблеми, основних положень теоретичних першоджерел та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- відповідь побудована навколо певної проблеми, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- відповідь, в цілому, написана грамотно.

4- 6 балів:

- студент продемонстрував роздуми з екзаменаційного питання, відсутність знань основних філософських категорій;
- відповідь містить певні уявлення з історії проблеми, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- відповідь написана з помилками.

1- 3 балів:

- студент продемонстрував відсутність знань з екзаменаційного питання;
- відповідь містить певні уявлення питання, основних положень теоретичних першоджерел та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, відсутні логіка викладу матеріалу та власні висновки;
- відповідь написана з багатьма помилками.

0 балів: відповіді відсутня

В цілому ж за 3 (три) запитання:

– "відмінно" – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу,

висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– "добре" – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

– "задовільно" – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

– "незадовільно" – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

8. Рекомендована література

(основна)

1. Білецький І.П. Філософія і методологія наукового пізнання // Білецький І.П. – Харків: ХДЕУ, 2001. 104 с.
2. Білецький І.П., Кузь О.М., Чешко В.Ф. Філософія науки // Білецький І.П., Кузь О.М., Чешко В.Ф. – Харків: ХНЕУ, 2005. – 126 с.
3. Кант Іммануїл. Критика чистого розуму // Кант І.; переклад з німецької Ігоря Бурковського. – Київ: Юніверс, 2000. – 504 с.
4. Кант Імануель. Прологмени до кожної майбутньої метафізика, яка може постати як наука // Кант І.; переклад з німецької Віталія Терлецького. – Київ: ППС-20026 2005. – 178 с.
5. КУН Томас. Структура наукових революцій // PORT-ROYAL, 2001. – URL: <http://litopys.org.ua/kuhn/kuhn.htm>
6. Мак-Люен Маршалл. Галактика Гутенберга // Мак-Люен Маршалл; переклад з англійської. – Київ: Ніка-Центр, 2008. – 390 с.
7. Петрушенко Віктор. Епістемологія. // Петрушенко Віктор. – Львів, 2000.
8. Audi Robert . **Epistemology: A Contemporary Introduction to the Theory of Knowledge** // Routledge, 2010. – 427 p.
9. BonJour Laurence. **Epistemology: Classic Problems and Contemporary Responses (Elements of Philosophy)** // Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2009. – 344 p.
10. Capecchi Danilo . **Epistemology and Natural Philosophy in the 18th Century: The Roots of Modern Physics** // Springer International, 2021. - 550 / 567 p.

11. Clayton Littlejohn and J. Adam Carter. **This is Epistemology: An Introduction** // Wiley-Blackwell, 2021. – 428 p.
12. Fantl Jeremy, McGrath Matthew , Sosa Ernest . **Contemporary Epistemology: An Anthology** // Wiley Blackwell, 2019. – 307 p.
13. Dancy Jonathan , Sosa Ernest , Steup Matthias . **A Companion to Epistemology** // Wiley-Blackwell, 2010. - 832 / 825 p.
14. Hintikka Jaakko . **Socratic Epistemology: Explorations of Knowledge-Seeking by Questioning** // Cambridge University Press, 2007. – 249 p.
15. Niaz Mansoor . **Feyerabend's Epistemological Anarchism: How Science Works And Its Importance For Science Education** // Springer, 2020. – 233 p.
16. Westphal Kenneth R. **Kant's Critical Epistemology: Why Epistemology Must Consider Judgment First** // Routledge Studies in Eighteenth-Century Philosophy, 2021. – 395 p.

(додатокво)

1. Адо П'єр. Покривало Ізиди. Нарис історії ідеї Природи // Адо П'єр; з французької переклала Оксана Йосипенко. – Київ: Новий Акрополь, 2016. – 468 с.
2. Вітгенштайн Людвіг. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження. К., 1995.
3. Рассел Бертран. Історія західної філософії. К., 1995.
4. Соболев О.М. Постмодерн і майбутнє філософії. Київ, 1997.
5. Capecchi Danilo. Epistemology and Natural Philosophy in the 18th Century: The Roots of Modern Physics // Springer, 2020. – 572 p.
6. Fine Gail . Essays in Ancient Epistemology // Oxford University Press, 2021. – 428 p.
7. Homan Matthew. Spinoza's Epistemology through a Geometrical Lens // Palgrave Macmillan, 2021. – 271/265 p.
8. Ingvarson Jonas. Towards a Digital Epistemology: Aesthetics and Modes of Thought in Early Modernity and the Present Age // Palgrave Macmillan, 2021. – 140/152 p.
9. Lackey Jennifer. The Epistemology of Groups // Oxford University Press, USA, 2021. – 224 p.
10. Ludwig David , Koskinen Inkeri, Mncube Zinhle, Polisel Luana , Reyes-Galindo Luis . Global Epistemologies and Philosophies of Science // Routledge, 2021. – 339 p.
11. Morris Michael. Knowledge and Ideology: The Epistemology of Social and Political Critique // Cambridge University Press, 2016. – 316/314 p.
12. Moss Jessica . Plato's Epistemology: Being and Seeming // Oxford Univ Pr, 2021. - 272 / 269 p.
13. Müller Francis. Design Ethnography: Epistemology and Methodology // Springer International Publishing; Springer, 2021. – 98 p.
14. Stoltz Jonathan . Illuminating the Mind: An Introduction to Buddhist Epistemology // Oxford University Press, 2021. - 280 / 269 p.
15. Vogt Katja Maria , Vlasits Justin . Epistemology After Sextus Empiricus // Oxford University Press, 2020. - 329 p.
16. Williamson Timothy . Knowledge and Its Limits // Oxford University Press, USA, 2002. – 200 p.

9. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео - лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, електронна адреса: [https:// www.nbuv.gov.ua](https://www.nbuv.gov.ua)
2. Електронна бібліотека «Чтиво», електронна адреса: <https://chtyvo.org.ua/updates/>
3. Сайт: The Gutenberg Project, електронна адреса: <https://www.gutenberg.org/ebooks>
4. Zlibrary, URL: <https://ua1lib.org>